

Prikaz knjige: Charles P. Nemeth - *Private Security and the Law*

UVOD

U izdanju Elsevier Butterworth Heinemann objavljeno je treće izdanje knjige *Privatna sigurnost i zakonodavstvo (Private security and the Law, ISBN 0-7506-7770-8)*, čiji je autor Charles P. Nemeth. Nemeth je poznati stručnjak u privatnoj zaštiti u svezi s kojom se bavi njenim pravnim i etičkim sadržajima rada, pravnom analizom i žalbenom praksom. Radi kao direktor Studija za *Criminal Justice/legal Studies*, kao direktor na Institutu za zakon i javnu politiku i kao direktor za razvoj programa na kalifornijskom sveučilištu. Ova knjiga *Privatna sigurnost i zakonodavstvo* je treće izdanje knjige koja je prvi put izdana 1989. godine pa sada sadrži recentne podatke. Knjiga je namijenjena prvenstveno praktičarima privatne sigurnosti. Vrlo je iscrpna i detaljna. U svim poglavljima autor materiju iznosi vrlo poučno i zahtjeva aktivno sudjelovanje. Naime, svako poglavlje zaključuje raščlambom s pitanjima koja bi trebala služiti kao podsjetnik i podstrek za razmišljanje. Isto tako važno je za napomenuti kako knjiga sadrži više od 200 tablica i ilustracija koje omogućavaju lakše i ozbiljnije praćenje sadržaja. Knjiga djeluje jako edukativno što se očituje i u činjenici da svako poglavlje završava sažetkom tog poglavlja u kojem se naglašavaju najbitnije činjenice spomenute u tom poglavlju. Još jednu činjenicu potrebno je ovom prilikom napomenuti, a to je s obzirom na to da se ova knjiga bavi američkom praksom autorovo citiranje članaka i odrednica američke zakonske regulative čini ovu knjigu jednostavnom i jasnom za čitanje i neameričkom čitatelju.

U današnje doba naglasak na sigurnosti nije ništa novo. S obzirom na trendove privatizacije interesa nužno je standardizirati postupke za osiguranje prihvatljive i željene sigurnosti. Ekonomičnost postupka sama izaziva razdiobu nadležnosti javne i privatne zaštite. Kako bi se privatna sigurnost riješila predrasuda koje se za nju vežu potrebno je naglasiti da je bitno standardizirati postupak kadroviranja, angažiranja, educiranja i nadziranja osoblja koje je uključeno u privatnu zaštitu. Pravilna komunikacija i suradnja između javne i privatne zaštite omogućava profesionalizam u oba sektora. Sve te teme obrađuju se u ovoj knjizi.

Knjiga je opsega 474 stranice i sadržajno je podijeljena u osam poglavlja: 1. Povijesni razvoj privatne sigurnosti (1.-18.); 2. Pravno reguliranje, licenciranje, obrazovanje i obuka: Put ka profesionalizmu u industrijskoj sigurnosti (19.-66.); 3. Pravne osnove za uhićenje, pretragu, oduzimanje imovine: Primjena u privatnom sektoru (67.-112.); 4. Građanskopravna odgovornost zaštitarskog osoblja (113.-184.); 5. Kaznena odgovornost zaštitarskog osoblja (185.-212.); 6. Provedba zakona i objašnjenje dokaza (213.-268.); 7. Provođenje privatnih i javnih zakona; Plan za suradnju (269.-298.) i 8. Odabrani slučajevi

iz prakse (299.-402.). Svako poglavlje završava pitanjima za raspravu i popisom referentne literature korištene u tom poglavlju.

Na kraju knjige nalazi se 4 dodatka s priložima, i to:

- Državni Odjel Floride - Odsjek za davanje licence (403.-422.); sadrži opće odrednice o privatnoj istrazi, privatnoj zaštiti i odgovarajućim službama
- Popis profesionalnih udruženja za privatnu sigurnost s kontaktnim podacima (423.-428.)
- Izbor državnih obrazaca za izdavanje licence za zaštitara profesionalca (429.-462.)
- Indeks pojmova (463.-474.).

1. PRIKAZ KNJIGE S TEMELJNOM ANALIZOM POJEDINIH POGLAVLJA

U prvom poglavlju pod nazivom Povijesni razvoj privatne sigurnosti (*Historical Foundations of Private Security*) obrađuje se koncept samopomoći i samozaštite s osvrtom na njihove povijesne korijene. Filozofija samopomoći ne daje jasne parametre što je to poštena i pravična pravda u samozaštiti. No, običajno pravo je razvilo pojam opravdane nesmrtonosne sile u zaštiti nečije imovine. Kada neka kriminalna radnja prijeti samo imovini zakon nije opraštao uporabu smrtonosne uzvratne sile. Zakon je opravdano smatrao da je ljudski život vrijedniji od imovine. Pitanje samozaštite ne isključuje korištenje smrtonosne sile u zaštiti života. Kako bi sila bila legitimna mora biti opravdana i proporcionalna sili koja prijeti. Osoba može koristiti silu u obrani svog života, svoje obitelji i drugih ljudi.

U poglavlju se daje povijesni razvoj privatne sigurnosti kroz srednji vijek, vrijeme kolonizacije SAD-a, te kroz industrijsku revoluciju i stvaranje prve policijske snage u Engleskoj – Metropolitanske policije, još davne 1829. godine. Vrlo je zanimljivo da se ciljevi postojanja policije nisu promijenili od tada do danas. Sir Robert Peel stvorio je policijsku snagu čiji osnovni cilj se odnosi na prevenciju kaznenih djela i kažnjivih ponašanja. Peelova pravila za izvođenje policijskih operacija uključivala su činjenicu da snaga policije ovisi o javnom odobravanju i poštovanju koje će osigurati suradnju s javnosti. Naime, javna policijska snaga usmjerena na provođenje zakona i reda pomaže privatnoj sigurnosti, a kroz svoje djelovanje raste kao čuvar korporativnog sektora.

Punoljetnost privatne sigurnosti ostvaruje se širenju Amerike na zapad u razdoblju od 1840. do 1850. godine. Naime, rast privatnog poslovanja i komercijalnog sektora tijekom tog razdoblja nadrastao je javne policijske agencije koje nisu bile u mogućnosti, ili nisu željele, osigurati potrebnu sigurnost. S obzirom na to da je javna policija djelovala samo na gradskom području i kako joj je nadležnost bila strogo definirana i ograničena, velike poslovne tvrtke i industrije suočene s kriminalom i neefikasnošću policije, počele su zapošljavati svoje vlastite zaštitarske snage. Prometna industrija bila je instrumentalna u razvoju industrije privatne sigurnosti. Naime, Henry Wells i William G. Fargo 1850. godine osnovali su American Express Company and Wells Fargo kao uslugu za pružanje zaštite u komercijalnom prijevozu roba. Poduzete zaštitne mjere uključivale su korištenje naoružanih čuvara, blindirana vozila i usluge ekspertnih istražitelja.

Nadalje, poglavlje obrađuje ulogu Allana Pinkertona koji je osnovao prvu, ugovorom vezanu, privatnu zaštitarsku agenciju u Americi. Više od 50 godina njegovi djelatnici, tzv. *Pinks*, bili su jedini službenici uključeni u međudržavne aktivnosti osiguranja zaštite na transkontinentalnim željeznicama i multilokacijskim industrijskim koncernima. Razvojem sindikata njegova agencija je dobila i političku ulogu. Poglavlje nadalje razvija priču oko američkog ekspanzionizma na zapad i utjecaja na razvoj privatne sigurnosti.

Poglavlje završava pregledom suvremene privatne sigurnosti gdje se naglašava da se nakon Drugog svjetskog rata razvika kompleksnog svjetskog tržišta, tehnološka evolucija dobara, usluga i prijenosa novca, te drugih sredstava plaćanja poslužili kao katalizator u razvoju privatne sigurnosti.

Drugo poglavlje pod nazivom Pravno reguliranje, licenciranje, obrazovanje i obuka: Put ka profesionalizmu u industrijskoj sigurnosti (*Regulation, Licensing, Education, and Training: The Path to Professionalism in the Security Industry*) započinje uvodnim odrednicama o pokretačkim silama za ostvarenje profesionalizma i standarda. Naime, istraživanje koje je provedeno o zaštitarskom osoblju pokazalo je poražavajuće rezultata što je 2002. godine potenciralo stvaranje Zakona o standardima za zapošljavanje privatnih zaštitarskih službenika. Između ostaloga zamijećeno je da je zapošljavanje zaštitara u Sjedinjenim Američkim Državama u značajnom porastu, te da oni moraju predstavljati pomoć, a ne zamjenu za policijske službenike. Privatni zaštitari štite osobe, imovinu i tajne podatke i osiguravaju zaštitu najrazličitijih aktivnosti u različitim područjima, kao što su banke, bolnice, istražni i razvojni centri, proizvodni pogoni, obrambena i svemirska industrija, poslovanje u visokim tehnologijama, nuklearne elektrane, kemijske kompanije, naftne i plinske rafinerije, aerodrome, komunikacijske objekte, kompleksi ureda, škole, rezidencijalne četvrti, kompleksi stanova, štićeni objekti i drugdje. Isto tako naglašava se da prijetnje terorističkim napadima zahtijevaju suradnju između privatnog i javnog sektora sigurnosti i zahtijevaju ostvarivanje profesionalne zaštite u svakom pogledu. Službenici privatne sigurnosti moraju biti pažljivo odabrani i dobro obučeni, a nakon toga i svakodnevno nadzirani. Isto tako, u ovom poglavlju daje se osvrt na probleme koje prouzrokuje neprofesionalnost u izboru zaštitara i provođenju radnji od neobučenih zaštitara.

U ovom poglavlju obrađuje se pravna regulativa kojom se regulira privatna sigurnost na saveznom i državnom nivou. Na saveznom nivou se obrađuju administrativne agencije koje koriste usluge privatne sigurnosti, a na državnom nivou se obrađuju minimalni kriteriji koji moraju biti ispunjeni za zadovoljavanje traženih standarda kod zapošljavanja zaštitara, od kojih se posebno izdvaja starosna dob, prethodno iskustvo, postupak izdavanja licenci, psihološki zahtjevi za zaštitara, zahtijevano obrazovanje i obuka i postizanje profesionalnosti kroz stalno obrazovanje. Na kraju ovog dijela poglavlja se daje pregled nastavnog plana kao modela obrazovnog programa za zaštitare. Također se daje veliki osvrt na etička razmišljanja, gdje se posebno navodi etički kodeks službenika kroz nekoliko smjernica:

- Služi poslodavcu i klijentu lojalno i vjerno.
- Obavljaj službu u suglasju sa zakonom.
- Ponašaj se profesionalno.
- Obavljaj službu pošteno i objektivno.
- Podnesi kompletna, točna i iskrena izvješća.
- Budi oprezan s obzirom na interese klijenta.

- Zasluži poštovanje kroz poštenje i profesionalizam.
- Poboljšaj izvođenje kroz obuku i obrazovanje.

Isto tako se objašnjava i Pinkertonov etički kodeks s posebnim naglaskom na radnje koje zaštitar ne smije učiniti (npr. prisluškivati) i s osvrtom na ono što je zabranjeno (npr. prikupljati poslovne tajne).

Treće poglavlje pod nazivom Pravne osnove za uhićenje, pretragu, oduzimanje imovine: Primjena u privatnom sektoru (*The Law of Arrest, Search, and Seizure: Applications in the Private Sector*) ima za cilj osigurati širi prikaz pravnih principa uhićenja, pretrage i oduzimanja imovine u privatnom sektoru analizirajući teorijsku povezanost između javnog i privatnog sektora u analiziranju ustavnih odrednica. Tako da ovo poglavlje obrađuje ustavni okvir američkog kaznenog pravosuđa osobito s osvrtom na četvrti amandman koji štiti ljude od nezakonitih pretraga i oduzimanja imovine.

Nadalje se obrađuje pojam uhićenja kroz zakonodavstvo privatnog sektora. Naime, privatni zaštitar, privatna policija i bilo koji drugi službenik privatne sigurnosti ima pravo na uhićenje kao i bilo koji građanin, s tom razlikom da u odnosu na građanina ima proširenu ovlast da štiti poslodavčevu imovinu. Drugim riječima, privatni zaštitari nemaju ovlasti policijskih službenika. Iz tog razloga, kao standard privatne sigurnosti, uzima se Zakon o građanskom uhićenju. Naime, u nekim državama građanin ima pravo uhititi osobu ukoliko se radi o tri slučaja:

1. kada prisustvuje počinjenju ili pokušaju počinjenja prekršaja protiv javnog reda i mira
2. kada građanin ima opravdanu sumnju/osnove sumnje (*probable cause*) da je osoba koju uhićuje počinila kazneno djelo, iako ono nije počinjeno u njegovoj prisutnosti
3. kada je kazneno djelo zaista počinjeno, a građanin utemeljeno vjeruje, ima osnovanu sumnje (*reasonable cause*) da je osoba koju uhićuje počinila to djelo.

Autor se posebno osvrće na vrijeme građanskog uhićenja s obzirom na svježinu potjere. Kašnjenje ili odgoda postupka uhićenja rezultirat će gubitkom prava na uhićenje. Nadalje, obrađuje se prisutnost građanina tijekom počinjenja kaznenog djela kao jasnog zahtjeva da se spriječi počinitelj u bijegu s mjesta događaja. U poglavlju se daje objašnjenje i statistički prikaz građanskog uhićenja počinitelja kaznenih djela i prekršaja u različitim američkim državama.

Nastavno, u poglavlju se prikazuju zakonske odrednice za privatnu i javnu policiju s obzirom na ovlast pretrage i oduzimanja imovine. Naime, javna policija ima takve ovlasti temeljem naloga, uz nekoliko iznimaka kada će postupati i bez naloga kao što su pristanak osobe i pitanje javne sigurnosti. Ovlasti privatne policija su u američkom zakonodavstvu prilično nejasne. No Savjetodavno Vijeće privatne sigurnosti je zakonitu pretragu od strane privatnog zaštitara svelo na četiri slučaja:

1. stvarni pristanak osobe
2. pretpostavljeni pristanak osobe kao jedan od uvjeta pri zapošljavanju ili kao dio ugovora o zapošljavanju
3. uzgredan pri opravdanom uhićenju
4. uzgredan pri opravdanim uvjetima.

Nastavlja se kontrolnom listom pitanja pri provođenju pretrage i razmišljanjima o izazovima sigurnog rada u privatnoj sigurnosti, pa se u tom smislu dotiče ograničenja provođenja pretrage osoba i stvari kroz odluke različitih sudova. Nastavlja iznošenjem *Platinum Platter Doctrine* koja se odnosi na situaciju kada država i državni službenici upotrebljavaju zaštitare u svrhu uhićenja, pretrage ili oduzimanja stvari, bez primjene uobičajenih ustavnih odredbi. Isto tako razmatra pitanje privatnih radnji, kao državnih radnji, u odnosu na četvrti amandman, gdje se pri iznošenju problema autor koristi odlukama različitih razina američkih sudova i primjerima iz prakse.

Poglavlje nastavlja objašnjavanjem javne funkcije privatne sigurnosti s obzirom na područja u kojima privatni zaštitari rade, a koja imaju utjecaj na funkcioniranje društva, kao što su to na primjer financijske institucije, edukacijske institucije, industrijska postrojenja, zdravstvene institucije, prijevozna sredstva, knjižnice i muzeji i ostala javna područja. No, prenaplašavanje takvog stava može predstavljati otvaranje *Pandorine kutije* s obzirom na to da javnu funkciju provode i drugi zaposlenici. Autor u tom smislu daje osvrt na državne propise i zakonske pravne lijekove (*Color of State Law*). Kada je nemoguće primijeniti ustavne odredbe (kada propadne primjena Ustava), prizivni stratezi, u žalbenom postupku, razmatraju primjenu zakona. Posuđujući iz područja građanskog prava, odnosno pozivajući se na propise građanskog prava, pojedini optuženici dokazivali su povredu njihovih građanskih prava, ustavnih prava i ostalih povreda zakona koristeći državne propise.

Raščlamba se završava ustavnim, odnosno konstitutivnim, prognozama za privatnu sigurnost. Naime, privatni sektor ne može nepogrešivo oponašati ili imitirati javni sektor. Obveza privatnog sektora je da odabere najbolje od javnog sektora i u tom smjeru se razvija.

Četvrto poglavlje pod nazivom Građanskopravna odgovornost zaštitarskog osoblja (*Civil Liability of Security Personnel*) započinje kritiziranjem sigurnosne industrije temeljem RAND izvješća gdje se između ostalog navodi da je prosječni zaštitar osoba koja je nedovoljno zaštićena, nedovoljno obučena, nedovoljno nadzirana i potplaćena, a sve iz razloga nevjerojatno povećane potrebe za privatnim zaštitarima, dakle s obzirom na veću potražnju od ponude. Autor početno definira građanskopravnu odgovornost koja u svojoj biti sadržava protupravnu radnju koja uzrokuje povredu osobnosti. Suprotno, zločin (kazneno djelo) je povreda države, radnja protiv društva, čin kojim se nanosi šteta javnom miru i dobru. Kaznena djela označavaju se kao ozbiljne i značajne protupravne radnje za društvo u cjelini. U građanskim postupcima, oštećeni inicira postupak, podiže tužbeni zahtjev.

Nadalje, nastavlja s klasifikacijom građanskopravnih delikata, gdje se delikti dijele na tri glavne kategorije: delikti počinjeni s namjerom, delikti iz nehaja i delikti kod kojih postoji direktna odgovornost za štetu. Delikti počinjeni s namjerom se definiraju kao one radnje koje ljudi čine ili namjeravaju činiti, a nije rezultat nehaja, nezgode ili greške. Građanskopravna namjera je padajuća verzija kriminalne namjere. "Zlobni motiv ili želja da se nekoga ozlijedi ne mora biti krajnji cilj; namjera da se prouzroči stvarni rezultat je dovoljan". U zakonu o deliktima, namjera može biti jasna "bez zlobe ili želje da se nanese šteta ali s punim znanjem o posljedičnoj sigurnosti da će šteta uslijediti". Od delikata počinjenih s namjerom autor posebno obrađuje napad, tjelesnu ozljedu, protupravno oduzimanje slobode, nanošenje emocionalne ili duševne boli, neopravdani progon, klevetu, narušavanje privatnosti, nesavjesnost i nesavjesnost u sigurnosnom rukovođenju. Kod ovog potonjeg posebice se osvrće na kadrovsku praksu, zadržavanje zbog nesavjesnosti,

odnosno prisilno zadržavanje, nesavjesno ustupljanje potraživanja ili davanje zaduženja, nemarni nadzor i nemarnu obuku.

Autor nastavlja s objašnjavanjem delikata usko vezanih za odgovornost gdje navodi osnovne elemente takovog delikta, a to su činjenica da postoji prodavatelj proizvoda ili usluge, te da je proizvod nerazumno opasan za ljude i imovinu, a korisnik ili konzument pati od fizičke boli, a u svezi s tim postoji uzročnost, odnosno uzročno–posljedična veza. Poglavlje se nastavlja objašnjavanjem neizravne odgovornosti, gdje se ona definira kao ona odgovornost kada je jedna osoba odgovorna za nemarnu radnju druge osobe, bez obzira što prva osoba nije direktno odgovorna za štetu. Na primjer, nalogodavac, najčešće poslodavac, nadzornik ili upravljački tim, koji imaju pravo upravljati, nadgledati, rukovati i vršiti kontrolu nad radnjama zaposlenika ili agenata (osobe bilo fizičke bilo pravne kojima je povjereno obavljanje posla na temelju ugovora) mogu biti odgovorni za radnje svojih zaposlenika, agenata, osobama kojima su povjerali posao. Posebice se obrađuju pitanja neprenosivih obveza, odgovornosti nalogodavca za kaznenu štetu i ograničenja iz ugovora.

Nadalje, autor objašnjava pravne lijekovi prema Zakonu o građanskim pravima i "privatnoj" primjeni u području privatne sigurnosti. Kratak osvrt daje i na državno zakonodavstvo, teoriju javnog funkcioniranja i Nexus teoriju, te završava s osvrtom na spajanje javne i privatne funkcije sigurnosti.

Peto poglavlje pod nazivom Kaznena odgovornost zaštitarskog osoblja (*Criminal Liability of Security Personnel*) započinje raščlambom problema kaznene odgovornosti s obzirom na savezni Zakon o građanskim pravima i s obzirom na postupak koji je regulira. Naime, smjernice ovog poglavlja očituju se u pitanjima koja nam autor nameće: Je li sigurnosna industrija, kao i svaki njegov zaposlenik individualno, može patiti od kaznene odgovornosti? Da li zaštitar, uključujući osobni i profesionalni kapacitet, može počinuti kazneno djelo? Jesu li sigurnosne korporacije, poslovne tvrtke i industrijski koncerni sposobni kršiti zakon ili da li se mogu držati odgovornima za ponašanje svojih zaposlenika? Postoje li kriminalni koncerni, bez obzira samostalno ili proceduralno, s obzirom na koje bi sigurnosna industrija morala biti oprezna? Nastavno na kaznenu odgovornost autor navodi kaznena djela koja se najčešće pojavljuju u sigurnosnoj praksi, kod kojih je počinitelj osoba iz sigurnosne industrije. Primjerice izdvaja napad, fizički napad, nezakonito uhićenje i zatvaranje, nezakonito korištenje vatrenog oružja, krađu, ubojstvo, ubojstvo iz nehaja, sudioništvo, pristanak na kazneno djelo i dogovaranje za počinjenje kaznenog djela.

Nastavno, obrađuje se problem obrane od kaznenog djela, kao što je samopomoć, bez obzira da li se osoba sama brani i koristi silu u samozaštiti i zaštiti drugih osoba ili brani imovinu. Posebno se osvrće na korištenje opravdane sile u zaštiti osoba i imovine i ograničenjima pri uporabi sile. Veliki naglasak se daje proceduralnim pitanjima i usporedbi s ustaljenim procedurama policije i činjenici da su procedure u privatnoj sigurnosti nestandardizirane. Autor se osvrće na neprimjenjivost *Miranda* prava (prava koja se odnose se na prava osobe prije uhićenja, odnosno na pravo osobe da ne kaže ništa čime bi optužila samu sebe) u privatnoj zaštiti i to iz nekoliko razloga.

1. Detektivi u trgovinama ne uživaju psihološku prednost koju policijski službenici imaju kada se konfrontiraju s osumnjičenim džeparom.
2. Detektivi u trgovinama vjeruju da oni moraju djelovati s većom oprežnošću od policijskih službenika kako bi izbjegli skupe građanske tužbe.

3. Detektivi u trgovinama mogu zadržati samo one koji džepare u njegovoj prisutnosti, ograničavajući svaku motivaciju oni mogu na drugi način snažno tražiti priznanja.
4. Ako je detektiv u trgovini uključen u psihološko ili fizičko zlostavljanje ili neprikladno navodi osobu na davanje iskaza, bilo kakva izjava koja je proizišla iz takvog postupanja, dakle da je dana pod prisilom neće proizvoditi pravne učinke i moguće je izuzimanje takvih dokaza.

U šestom poglavlju pod nazivom Provedba zakona i objašnjenje dokaza (*The Enforcement of Laws and the Interpretation of Evidence*) objašnjava se uloga privatne sigurnosti u provođenju zakona. Prije nego operativci privatne sigurnosti mogu inteligentno otkriti ili spriječiti kriminalno ponašanje moraju imati osnovna znanja o tome što je to kazneno djelo. Pa u tom kontekstu autor objašnjava dva osnovna elementa kaznenog djela - protupravnost radnje (*actus reus*) i volju za počinjenje kaznenog djela (*mens rea*). Za protupravnu radnju se navodi da mora biti dragovoljni čin kako bi osoba bila kazneno odgovorna, dok je određivanje stanja nečije svijesti, puno teže definirati. Nastavno prikazuje klasifikaciju kaznenih djela i s njima povezane sankcije. Općenito se kažnjivo ponašanje dijeli na četiri vrste: kazneno djelo, prekršaj, prekršaj za koji je predviđen skraćeni sudski postupak, te izdaja i druga kaznena djela s osobito teškim posljedicama ili počinjenih na osobito okrutan način. Objašnjene su specifične vrste kaznenih djela od kojih se prvo obrađuju kaznena djela na štetu osoba. Autor posebice izdvaja različite vrste ubojstva i to kazneno djelo ubojstva s namjerom, teško ubojstvo, ubojstvo i ubojstvo iz nehaja kao i pravila o kvalificiranju teškog ubojstva. Nadalje autor ističe napad kao važno kazneno djelo s kojim se privatna sigurnost često susreće. Isto tako napominje još tri kaznena djela na štetu osoba, a to su otmica, pogrešno zatvaranje i seksualna kaznena djela.

S obzirom na problematiku s kojim se zaštitari u privatnoj sigurnosti susreću posebno mjesto zauzimaju kaznena djela na štetu imovine od kojih autor izdvaja palež, provalu, razbojništvo i krađu. Kako je krađa najčešće kazneno djelo autor krađe dijeli na nekoliko vrsta i to prijevarena krađa/krađa lažnim predstavljanjem, krađu iznudom, krađa izgubljene stvari, obmanom ili dovodenjem u zabludu, primanje ukradene imovine (prisvajanje protupravno stečene imovine, prikrivanje), krađu usluga, preprodaja te druga kaznena djela povezana s imovinom, kao što je to prijevarno ponašanje. U ovom poglavlju objašnjava se i kazneno djelo krivotvorenja od kojih se izdvaja simuliranje predmeta da su antikviteti ili rijetki predmeti, prijevarno uništavanje, uklanjanje ili prikrivanje uređaja za snimanje ili njihovo poticanje, te lažni ček i zloraba kreditnih kartica.

Poglavlje nastavlja definiranjem kaznenih djela protiv javnog reda i doličnosti od kojih se izdvaja nered, poremećeno ponašanje, pijančevanje na javnom mjestu, te druge odredbe kršenja javnog reda.

Nakon kaznenih djela autor se posvećuje tragovima i dokazima. I za sigurnosnu industriju procesuiranje počinitelja ima težište na dokazima i postupku dokazivanja pa je iz tog razloga dio ove knjige posvećen objašnjavanju traseološkog dokaznog lanca. Ponovno se naglašava potreba da svi pronađeni tragovi moraju biti odgovarajuće obilježeni i pakirani kako bi se sačuvao njihov strukturalni identitet. Lanac je u ovom smislu slikovito prikazan kao spojnica koja omogućava povezivanje činjenica. Nadalje, operativni postupci sigurnosnih kompanija, kada je to odgovarajuće i kada je to ugovoreno,

zahtijevaju čuvanje velikog broja snimaka, slika i drugih zapisa koji ako su zakonski poduzimani i čuvani omogućavaju korištenje u dokaznom smislu. Dakle, takvi zapisi se prihvaćaju kao dokaz.

Autor nadalje proučava različite vrste dokaza, od kojih prvo izdvaja prave i demonstrativne/pokazne dokaze, gdje se pod pravim dokazom podrazumijeva stvarni materijal, a ne reprodukcija ili kopija materijala (na primjer oružje, ček ili isprava i slično), a pod demonstrativne/pokazne dokaze podrazumijeva ilustracije stvarnih dokaza (tzv. izvedeni stvarni dokazi) čija prihvatljivost ovisi o nekoliko kriterija (na primjer mape, modeli, fotografije, videosnimke, filmovi, grafovi, reprodukcije, gipsani odljevci, snimke zvuka, x-zrake, spektrogrami, rezultati medicinskih testova, kemijskih analiza i slično). Razmatranje se nastavlja objašnjavanjem značaja i uloge svjedoka koji daje iskaz na temelju vlastitog zapažanja, a da pri tom nije stručnjak u području iz kojega daje iskaz i vještaka kao stručnjaka u području iz kojeg daje iskaz. Naime, privatni zaštitar se uz prikupljanja tragova bavi i prikupljanjem informacija pa u svezi s tim mora biti upoznat s načinom na koji će prikupiti informacije od svjedoka. Autor navodi i kontrolnu listu pitanja kao pomoć pri razgovoru sa svjedokom, i što je zanimljivo, nudi i praktičnu vježbu za unakrsno ispitivanje. U ovom poglavlju autor objašnjava i daje pregled standardnih kvalifikacija koje vještak mora imati pa navodi da je to svakako obuka i određeni stupanj obrazovanja, praksa u području vještačenja, po mogućnosti objavljivanje knjige iz područja kojim se bavi, članstvo u profesionalnim društvima ili organizacijama i da je ranije iskustvo u svjedočenju na sudu.

Ovo poglavlje se nastavlja naglašavanjem dokaznih principa, od kojih se izdvaja standard tereta dokazivanja, pitanja zakona nasuprot pitanjima činjenica, osnovne vrste dokaza (direktni i indirektni) i tri oblika dokaza (usmeno ili pisano svjedočenje, materijalni dokaz i općepoznate i prihvaćene činjenice).

Pretposljednje sedmo poglavlje pod nazivom Javno i privatno provođenje zakona; Plan za suradnju (*Public and Private Law Enforcement: A Blueprint for Cooperation*) započinje objašnjavanjem veze između javnog i privatnog sektora. Bez obzira na različitosti u zakonskim ovlastima, zaposlenicima, ukupnoj misiji, privatni zaštitari i policijski službenici imaju mnogo sličnosti. Povijesno se veza između privatnog i javnog sektora sigurnosti nalazi u negativnom kontekstu i izražen je negativni stereotip u definiranju uloga, a osobito privatnog sektora. Naglašava se nekoliko područja konflikata: manjak međusobnog poštovanja, nedostatak komunikacije, nedostatak suradnje, nedovoljno obrazovanje, međusobno natjecanje, nedostatak standarda i korupcija. Naime, osobito se konflikt vidi u javnim interesima u odnosu na privatne interese privatnih koncerna, ali i u moralnoj ili ravnopravnoj svrsi. Autor posebice naglašava sustav kasta u profesionalizmu, gdje se povodi mišlju da je privatna zaštita dugo vremena bila podcijenjena s obzirom na javnu zaštitu. I danas su u društvu prisutni stereotipi pa se zaštitara smatra *polupolicajcem* (*half-cop*) što bi se kroz podizanje profesionalnih standarda, načela i prakse smanjilo, a ujedno bi se potaknuo privatni profesionalizam i razvoj privatne sigurnosti. Autor naglašava još jednu pogrešku koja se pojavljuje u odnosu privatne i javne sigurnosti, a to je pogreška u komunikaciji i suradnji što bi se moglo riješiti profesionalnim preustrojem. Naime, neke usluge su u nekim američkim državama potpuno prebačene iz javne zaštite u privatnu (zaštita parkirališnog prostora, šticeenje škola, kontroliranje skupine, zaštita

stambenih zgrada, sportskih prostora, aerodroma i slično). Isto tako prepoznati su i neki pozitivni programi o interakciji i suradnji kroz stvaranje zajedničkih standarda, stupnja obrazovanja, usvajanja dobre prakse zaštite i prevencije, promoviranja zajedničkog poštovanja i poticanja suradnje i komunikacije, a sve radi stvaranja profesionalizma u zaštiti.

Posebno se kao recept za dobru suradnju ističe suradnja gradske policije i koledža odnosno univerziteta za sigurnost. Isto tako program koji dokazuje ogromni napredak u pozitivnoj interakciji između javne i privatne sigurnosti je suradnja između prometne policije u Los Angelesu i grada Los Angelesa. Naime, kako bi došlo do omasovljavanja ljudskim potencijalima dana je novčana nagrada ljudima koji bi radili u sektoru zaštite. Isto tako kao pozitivan oblik suradnje ističe se fuzioniranje industrije za privatnu zaštitu i policijske agencije radi provođenja zakona i uz ekonomičnost poslovanja za porezne obveznike. Naime, takav primjer se ističe u Amarillu, država Texas u radu s nadzornim uređajima i postupanja po oglašavanju alarma.

Na kraju ovog poglavlja ističu se preporuke Nacionalnog savjetodavnog vijeća za kazneno zakonodavstvo usmjerenih na prevenciju kriminala i poticanje suradnje između javnog i privatnog sektora sigurnosti. Isto tako autor se dotiče *Hallcrest* izvješća koje također iznosi određene filozofske smjernice za razvoj i rad privatne zaštite, od kojih se ističe da privatna zaštita mora biti uključena u prevenciju kriminala, u razvoj Instituta za gospodarski kriminal, moraju razviti program zaštite informacija, stvoriti bolji program zapošljavanja, moraju biti uključeni u strateško planiranje, moraju stvoriti standarde i imati pristup policijskim evidencijama, moraju se vizualno izdvajati (nošenje odore), pratiti razvoj tehnologija, konstantno se obrazovati i surađivati s policijom.

U posljednjem osmom poglavlju pod nazivom Odabrani slučajevi iz prakse (*Selected Case Readings*) daje se pregled slučajeva koji su označeni kao presudni i referentni u svijetu privatne sigurnosti. Potrebno je napomenuti da autor kroz cijelu knjigu, pri objašnjavanju određenih termina i radnji, koristi slučajeve iz američke sudske prakse što ovu knjigu čini posebno zanimljivom za analiziranje.

Na kraju ovog prikaza mogu zaključiti da ova knjiga daje cjeloviti prikaz privatne sigurnosti, pa čak i više od toga. Autor nas upoznaje s predrasudama koje vladaju u društvu s obzirom na privatnu sigurnost, otvara mnogobrojne rasprave, ulazi velikim dijelom u pravni aspekt postupanja, uspoređuje privatni sektor s javnim sektorom sigurnosti kroz funkciju policije, a sve potkrepljuje zanimljivim slučajevima iz prakse. Knjiga je osobito zanimljiva za privatni sigurnosni mehanizam, ali i policijski službenici će pronaći zanimljivo štivo za sebe. Isto tako, s obzirom na to da knjiga obiluje sudskim slučajevima američkog pravosuđa, i pravnička struka će pronaći korisnost u ovoj knjizi. Naravno, da čitatelj mora imati na umu da se radi o privatnoj sigurnosti i zakonodavstvu u Sjedinjenim Američkim Državama pa se mora uzeti u obzir različitost u odnosu na sudsku praksu, ali i položaj privatne sigurnosti kod nas, što knjigu čini još zanimljivijom, korisnijom i intrigantnijom.

Prikaz pripremila: Ana Marija HORJAN*

---

* Ana Marija Horjan, dipl. krim., policijski službenik za kriminalističko-tehničke poslove, Ravnateljstvo policije MUP-a RH